

ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ

για την πλήρωση μιας θέσης Καθηγητή, στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή, του Τομέα Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου - Νομική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, με γνωστικό αντικείμενο «Ιστορία Ελληνικού και Ρωμαϊκού Δικαίου» (εξέλιξη του κ. Κωνσταντίνου Γ. Βλάχου)

Έχοντας ορισθεί, κατά νόμο (απόφ. Γ.Σ. της Νομικής Σχολής Α.Π.Θ. - συνεδρ. 43/14-7-2015) μέλος της Ειδικής Επταμελούς Επιτροπής για την πλήρωση προκηρυχθείσας θέσης Καθηγητή, στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή, του Τομέα Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου στο Τμήμα Νομικής του Α.Π.Θ. με γνωστικό αντικείμενο «Ιστορία Ελληνικού και Ρωμαϊκού Δικαίου» (εξέλιξη του κ. Κ. Βλάχου), και στη συνέχεια αξιολογητής (απόφ. της Ειδικής Επταμελούς Επιτροπής - συνεδρ. 16-10-2015), ο υπογεγραμμένος Ιωάννης Ε. ΤΖΑΜΤΖΗΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, υποβάλλω εμπρόθεσμα την παρούσα Έκθεση Αξιολόγησης σχετικά με το επιστημονικό, διδακτικό και διοικητικό έργο του μοναδικού υποψήφιου, κυρίου Κωνσταντίνου ΒΛΑΧΟΥ του Γεωργίου, λέκτορα στο ως άνω Τμήμα του Α.Π.Θ. και με το αυτό γνωστικό αντικείμενο (Πρυτανική Πράξη Διορισμού αριθμ. 22912/18-11-2008 - ΦΕΚ 737/4-9-2009 τ. Γ').

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Ο κύριος Κωνσταντίνος ΒΛΑΧΟΣ (γενν. 28-11-1971, στη Θεσσαλονίκη), απόφοιτος του Τμήματος Νομικής της Σχολής Ν.Ο.Π.Ε. του Α.Π.Θ. κατά 1994 και κάτοχος του «Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης του Κλάδου Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου» της αυτής Σχολής από το 1996· έχοντας λάβει, κατά το ίδιο τούτο έτος, υποτροφία του Ι.Κ.Υ. στην ειδικότητα «Ιστορία Ελληνικού και Ρωμαϊκού Δικαίου», μετέβη στη Γαλλία όπου και εκπόνησε τη διδακτορική διατριβή του με τίτλο «*La préposition PRO dans le discours de la jurisprudence classique : un outil linguistique au service de l'ars boni et aequi*», στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Panthéon – Assas (PARIS II) κάτω από την εποπτεία του Καθηγητή Michel Humbert, ανακηρυχθείς διδάκτωρ Νομικής του εν λόγω Πανεπιστημίου με διάκριση «*Très honorable avec félicitations du jury à l'unanimité*» («άριστα μετ' επαίνων ομοφώνως») το 2002 [το συγκεκριμένο πόνημά του έτυχε δύο βραβεύσεων: Prix de l'Institut de Droit romain de l'Université PARIS II (2003) και ειδικό βραβείο «Henryk Kupiszewski» στο πλαίσιο του διαγωνισμού για το Έκτο Διεθνές Βραβείο Gérard Boulvert (2004)].

Εξ αντικειμένου, τίθεται προς αξιολόγηση το έργο του υποψήφιου από τον διορισμό του στη θέση λέκτορα Ιστορίας Ελληνικού και Ρωμαϊκού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Α.Π.Θ. (Σεπτέμβριος 2009) και εντεύθεν, λαμβανομένου υπ' όψιν, σε κάθε περίπτωση, του υποβάθρου το οποίο συνιστούν οι προηγούμενες δημοσιεύσεις του.

1- Από την *patria iuris* στον *pater patriae*. Ιδεολογία και πολιτικοί συμβολισμοί κατά την πτώση της ρωμαϊκής *Respublica* (υπό έκδοση από τον Εκδοτικό Οίκο University Studio Press, στη σειρά *Πηγές και Μελέτες Ιστορίας Δικαίου*).

Στην υπό αξιολόγηση μονογραφία, ο υποψήφιος επιχειρεί να τεκμηριώσει σύνδεση, και μάλιστα σε δυναμική προοπτική, μεταξύ μιας διεπίπεδης νοητικής σύλληψης όπως η, ανελκτικά και διευρυντικά αναγινωσκόμενη, *patria*/πατρίς –*loci* και *iuris*– και μιας ολιστικής αντίληψης προστατευτικού εξουσιασμού που εκφράζεται από τον ενέχοντα θέση –και αποκαλούμενο– «*pater patriae*» αυτοκράτορα. Στοχεύοντας στο «να προσθέσει μια νέα οπτική γωνία σε ένα θέμα το οποίο έχει μελετηθεί κατά κόρον», ο κ. ΒΛΑΧΟΣ δηλώνει ευθαρσώς στον Πρόλογό του (σελ. 1-4) ότι απέναντι στο «ιστορικό οξύμωρο» που συνιστά η «συνεπής τακτική του Αυγούστου να προβάλλεται ως προστάτης των θεσμών της *Respublica* και ορκισμένος εχθρός της μοναρχίας», αυτός θα δείξει πώς «δύο γενικές ιδέες, οι οποίες λειτουργούν κατ' αρχήν ως αντάναμα, το Δημόσιο και το Ιδιωτικό» συμπήγνουν όταν η *Respublica*, απορροφηθείσα από την αρχή του ενός, «μετατράπηκε σε μια πολιτική οικογένεια η οποία υπήχθη στην πατρική υπερεξουσία του *Princeps pater patriae*».

Προς τούτο, ο συγγραφέας αναπτύσσει το θέμα του σε δύο μέρη. Στο πρώτο, το οποίο υποδιαιρείται σε πέντε κεφάλαια, μελετά τη δομή της έννοιας της *patria iuris* ως πολιτικής ταυτότητας, ξεκινώντας (κεφ. 1: σελ. 5-16) από το κικερωνικό χωρίο του *De legibus*, 2,5, όπου διατυπώνεται το σχήμα του επιστεγάσματος της ιδιαίτερης πατρίδας από την κοινή, με την τελευταία να αντιστοιχεί, ως τέτοια, στον όλον *populus Romanus*, στην πληθυσμιακή αποτύπωση της *civitas* στον χώρο. Τοποθετούμενος στο πεδίο –και το ύψος– των ιδεών του Κικέρωνα, ο υποψήφιος έχει την ευχέρεια να παρακάμψει την όποια εξέταση του *postliminium*, καθότι ο σκοπός του είναι να δείξει ότι η *patria iuris* είναι *res incorporalis*, αξία και συνάμα νοηματοδότης υποδοχέας της *res publica*. Πράγμα το οποίο και πράττει κατά διεξοδικό τρόπο στη συνέχεια (κεφ. 2-3: σελ. 16-46), αναδεικνύοντας αφ' ενός μεν τη σύνδεση μεταξύ της δικαιοκτικής φύσης της *patria iuris* και εκείνων της *civitas* και του πολιτεύματος, αφ' ετέρου δε, τον συμβολισμό του πολιτικού χώρου με εικόνες από τον ιδιωτικό βίο –με βασική πηγή τα έργα και πάλι του Κικέρωνα, αλλά και με αναφορές σε χωρία των Τίτου Λίβιου, Πολύβιου και Βιτρούβιου.

Η περαιτέρω ανάπτυξη (κεφ. 4-5: σελ. 46-78) είναι η πλέον κρίσιμη, καθόσον ο υποψήφιος έχει να εντάξει στο πλαίσιο της αποδεικτικής εκτύλιξης της σκέψης του –ή να υπερπηδήσει ως εμπόδια, με επιτυχία– ορισμένα καθοριστικά, θεμελιώδη, για τη συγκρότηση της ρωμαϊκής πολιτείας εννοιολογικά ερείσματα, όπως το *imperium* και την *auctoritas*. Μέχρι το τέλος του πρώτου μέρους, ασχολείται με το *imperium* και

αποδεικνύει επαγωγικά (σελ. 46-62) ότι αυτό συνιστά το «ύστατο πεδίο αφαίρεσης και διαδικασία νοηματοδότησης του φυσικού χώρου, εκφράζοντας τη δυναμική διάσταση της *patria*»: αφού εξετάσει τις μαρτυρίες των πηγών σχετικά με την χάραξη και οριοθέτηση του *ιερού περιβόλου*, του *romoerium*, τις ιδεολογικές προεκτάσεις της δυναμικής που επιβάλλει ο ρωμαϊκός επεκτατισμός στη βασική διάκριση μεταξύ *domi* και *militiae* πεδίων, φθάνει στο συμπέρασμα, και είναι πειστικός, ότι η *patria* «έρχεται σε λεξιλογική και νοητική όσμωση με το *imperium*, σε τέτοιο μάλιστα βαθμό ώστε το *imperium* να καταλήγει να χρησιμοποιείται για να αποδώσει την αναπαράσταση του γεωγραφικού εκείνου χώρου τον οποίο οι σύγχρονοι ονόμασαν 'ρωμαϊκή αυτοκρατορία'». Όσο για τη σχέση της *patria* προς το *imperium unius*, ο κ. ΒΛΑΧΟΣ, αναλύοντας τα χωρία του Τίτου Λίβιου, 38, 51,3-4, και του Κικέρωνα, *In Cat.*, 3,26, αλλά και του Σενέκα, *De clem.*, 1, 4,1, και κατόπιν συνδυάζοντάς τα, εξευρίσκει μίτο ο οποίος συνδέει τον Σκιπίωνα (2^{ος} π.Χ. αι.) με τον Πομπήιο (1^{ος} π.Χ. αι.) και αυτόν με τον Νέρωνα (1^{ος} μ.Χ. αι.): από την δικαιολογούμενη μέσω του πατριωτισμού υπέρβαση των ορίων του *imperium* επί *Respublica*, η ρωμαϊκή διανόηση αποδέχθηκε τον εξελισσόμενο αυτοκρατορικό απολυταρχισμό της Ηγεμονίας επειδή «στην κεφαλή του *corpus imperii* κατοικεί μια ηγετική πνευματική δύναμη, η *mens imperii*» (σελ. 62-78).

Στο δεύτερο μέρος της μονογραφίας του, ο υποψήφιος εξηγεί πώς στοιχειοθετείται πολιτική ιδιοποίηση της *patria* από τον *pater patriae*. Ορθά ανταδιαστέλλει την περίπτωση του Μάρκου Φούριου Κάμιλλου κατά το τέλος της εποχής της Πρώιμης *Respublica* προς εκείνη των Γράκχων, κατ' αρχήν, η οποία και ανοίγει την Ύστερη περίοδο του πολιτεύματος, αλλά και των επόμενων πολιτικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων (κεφ. 1-2: σελ. 81-149): εφόσον τεθεί το ζήτημα με όρους ισορροπίας μεταξύ «του χωρικού και του κοινωνικού», ως συστατικών της *patria*, η πολιτική ιδιοποίηση αυτής της τελευταίας αναπτύσσεται, πράγματι, κατά την Ύστερη *Respublica*. Η προσήλωση του υποψήφιου στον αποδεικτικό αυτόν στόχο του είναι τέτοια και τόση, ώστε του παρέχει την πολυτέλεια να αναφερθεί ακροθιγώς, και μόνο, σ' εκείνους οι οποίοι επιζητούσαν και πίεζαν να καταστούν ρωμαίοι πολίτες, τους Συμμάχους: αν και ο «Συμμαχικός πόλεμος» θα μπορούσε να αποτελέσει από μόνος του αντικείμενο ολόκληρου κεφαλαίου –καθότι το πολιτικό αίτημα των *Socii* για ενσωμάτωσή τους στην *civitas Romana*, που καταγράφεται ως ο βασικός λόγος της σύρραξης, διέυρνε εξ αντικειμένου την *patria* σε ολόκληρη την ιταλική χερσόνησο.

Όμως, το ισχυρό σημείο στο δεύτερο μέρος του πονήματος είναι, φυσικά, η ανάπτυξη σχετικά με την τακτική που ακολούθησαν οι Ιούλιος Καίσαρ και Οκτάβιος-Αύγουστος (κεφ. 3: σελ. 149-191). Εδώ, ο υποψήφιος, ενώπιον της *auctoritas principis*, την πλαγιοκοπεί: αναπτύσσει την ιδέα ότι ο κυρίαρχος του πολιτεύματος τοποθετείται «ως μορφή ενός χρηστού και δίκαιου *pater familias*, ο οποίος ασκεί την *patria potestas* επιδιώκοντας τον σεβασμό και όχι τον τρόμο των υπεξουσίων του» (σελ. 169), μέσω μιας πολιτικής που κυμαίνεται από την καισαρική *clementia* στην *liberalitas* του Αυγούστου.

Η μονογραφία του κ. Κωνσταντίνου ΒΛΑΧΟΥ είναι καλή. Ο υποψήφιος επιτυγχάνει τον τεθέντα στόχο του, να εξηγήσει πώς εννοεί την «εσωτερική» σύνδεση και την

«εξωτερική» μετάβαση από την έννοια της *patria iuris* στην τιτοφόρηση του ηγεμόνα ως *pater patriae*. Το πράττει μεθοδικά, με επαρκή τεκμηρίωση, λογική διάρθρωση σκέψης, εφαρμόζοντας αλληλουχία ανάλυσης και σύνθεσης. Πρόκειται για πόνημα το οποίο εμπεριέχει θέση και άποψη, αφιστάμενο της περιγραφικής προσέγγισης που συναντάται σε όχι λίγες μελέτες της ιστορίας του δικαίου. Η θέση αυτή θα αποτελέσει σίγουρα το έναυσμα για επιστημονική συζήτηση που θα προάγει την έρευνα.

Μόνον ως θετικότατο και ευτυχές μπορεί να καταγραφεί το γεγονός ότι ο υποψήφιος διευρύνει την θεματική της έρευνάς του με την εν λόγω μονογραφία, καθότι τα υπό αξιολόγηση άρθρα του, άρθρα από επιστημονική έποψη και καλογραμμένα, διατρέχονται όλα –λίγο έως πολύ, ευθέως ή πλαγίως, κατά κύριο λόγο ή παρεμπιπτόντα– από την ιδέα της *voluntas* στο κλασσικό ρωμαϊκό δίκαιο, η οποία προφανέστατα γοητεύει τη διάνοια του κ. ΒΛΑΧΟΥ.

2.- «Η διαθήκη του Pactumeius Androsthenes (D. 28.5.93.1): οι νομικές και πολιτικές πτυχές μίας ερμηνείας *ex voluntate testantis*», *in: Πνεύματος Δώρημα Γεωργίου Π. Νάκω. ΝΟΜΟΣ. Επιστημονική Επετηρίδα Σχολής Ν.Ο.Π.Ε.*, 13 (2010), σελ. 135-146.

Εδώ, ο υποψήφιος διαγιγνώσκει, συνεπάγοντας σωστά, την πρόθεση του Σεπτίμιου Σεβήρου να οικοδομήσει μέσω αποφάσεών του (στην προκειμένη περίπτωση *decretum*, μετά από *supplicatio*: D. 28.5.93.1) την εικόνα ενός ήπια δικαίου και χρηστού ηγεμόνα, κατ' αντιδιαστολή προς εκείνη, τη σκληρή, την οποία είχε επιδείξει προηγουμένως ο Κόμμοδος· έτσι, ο πρώτος των Σεβήρων επέτρεψε την αναβίωση διαθήκης που ο διαθέτης είχε ανακαλέσει λόγω πλάνης περί την αδυναμία εκτέλεσής της, κάνοντας στη συνέχεια δευτέρα διαθήκη: πρόκειται για εξαίρεση στον κανόνα '*falsa demonstratio non nocet*', εξαίρεση θεμελιούμενη στη *voluntas testantis* και στην αποδοχή της συγγνωστής πλάνης ως λόγου ακυρότητας της δήλωσης βουλήσεως.

Τα επόμενα τρία άρθρα του υποψηφίου περιστρέφονται γύρω από τον άξονα της διαλεκτικής σχέσης «*quid iuris*» και «*quid ius*», καθότι σ' αυτά προσεγγίζεται το θέμα του σκοπού του δικαίου κάτω από την ερμηνευτική των νομομαθών της κλασσικής περιόδου, με σταθερή πάντοτε την αναφορά στη *voluntas (legi ή singulorum)*.

3.- «Η τελολογική μέθοδος ερμηνείας των κλασσικών ρωμαίων νομομαθών», *in: Κωνσταντίνος Τσάτσος. Συγγραφέας, Φιλόσοφος, Πολιτικός. Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου. Αθήνα, 6-8 Νοεμβρίου 2009, Γρανάδα-Αθήνα, 2010, σελ. 203212.*

Σ' ετούτη τη μελέτη, όπως ο τίτλος της δηλώνει, ο κ. ΒΛΑΧΟΣ εκθέτει με συντομία την, κατατεινύσα στην επίτευξη του ιδανικού της *iustitia*, τελολογική ερμηνευτική μέθοδο των κλασσικών νομομαθών, σε κατοπτρισμό προς την τελολογική θεωρία του Κων. Τσάτσου, εκτεθείσα στο έργο του *Πρόβλημα της Ερμηνείας του Δικαίου*. Ο υποψήφιος διακρίνει τον θεμελιώδη ρόλο της έννοιας της βούλησης (σελ.

209 επ.): από την *iustitia* - ύστατη *voluntas ius suum cuique tribuendi* στη *ratio legis* και εν τέλει στην ιδιωτική βούληση.

4.- «La notion de *voluntas singulorum* : quelques reflexions sur un protagoniste du droit romain classique», in: E. CHEVREAU, D. KREMER, A. LAQUARRIERE-LACROIX (eds.), *CARMINA IURIS. Melanges en l'honneur de Michel Humbert*, Paris, De Boccard, 2012, σελ. 829-852.

Το συγκεκριμένο άρθρο, συνοψίζει εξαιρετικά καλά (η μεστή και κατανοητή περίληψη αποτελεί πάντοτε δύσκολο εγχείρημα) το περιεχόμενο της -ήδη κριθείσας για την εκλογή στη βαθμίδα του λέκτορα- μονογραφίας του υποψήφιου: *Voluntas singulorum. Δομή και λειτουργία της ιδιωτικής βούλησης στο κλασικό ρωμαϊκό δίκαιο*. Το 24 σελίδων κείμενο είναι πυκνό και συνάμα εύληπτο· ο δε χειρισμός της γαλλικής γλώσσας από τον κ. ΒΛΑΧΟ είναι άριστος.

5.- «Τοπική, τελολογική ερμηνεία και *scientia iuris*», in: *Δίκαιο και Θεωρία των Δικαίων, Τιμητικός Τόμος Μαρτιάννου Δ. Καράση*, Θεσσαλονίκη, Εκδ. Αντ. Ν. Σάικουλα, 2014, σσ. 259-269.

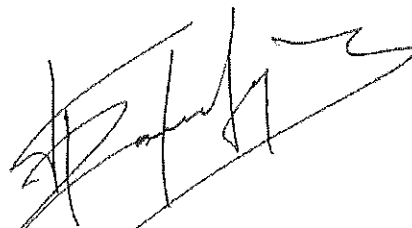
Σ' αυτό του το άρθρο, ο υποψήφιος εκθέτει την ασκηθείσα από τον Γ. Μητσόπουλο κριτική κατά της άποψης του Th. Viehweg ότι η Τοπική είναι θεμελιακό στοιχείο της συλλογιστικής των νομικών, για να οδηγηθεί κατόπιν, μέσω αναφοράς στην κικερωνική *ars inveniendi* την οποία χρησιμοποιεί ως γέφυρα, στο να αναλύσει την θέση της Τοπικής στην *scientia iuris*. Κατά τον κ. ΒΛΑΧΟ -και η διάγνωσή του είναι ορθή-, ο ρωμαίος νομομαθής της κλασικής περιόδου προσεγγίζει το ερμηνευτικό αντικείμενο βάσει της Τοπικής, κατηγοριοποιώντας το είτε ως *quaestio facti* είτε ως *quaestio iuris*, και ολοκληρώνει την ερμηνεία κατά το τελολογικό κριτήριο, το οποίο εδράζεται στην κριτική γνώση του βουλευτικού στοιχείου της: *voluntas* λοιπόν και πάλι -προς επίτευξη του ιδεώδους της *iustitia* (*ius suum cuique tribuendi*).

Σε ό,τι αφορά στη λοιπή επιστημονική δραστηριότητα του κ. ΒΛΑΧΟΥ από το διορισμό του ως λέκτορα και εντεύθεν, διαπιστώνεται εύκολα ο πλούτος της, καθότι έχει να καταγράψει συμμετοχές με ανακοίνωση/εισήγηση σε συνέδρια και σεμινάρια, διαλέξεις πάνω στο γνωστικό αντικείμενό του, συμμετοχές σε επιστημονικές επιτροπές, αλλά και την προετοιμασία, από θέση εκπαιδευτή, της ομάδας προπτυχιακών φοιτητών της Νομικής Α.Π.Θ. σε διαγωνισμό εικονικής δίκης Ρωμαϊκού Δικαίου (Θεσσαλονίκη, 2012).

Το διδακτικό και διοικητικό έργο του υποψήφιου, όπως αυτό προκύπτει από το υποβληθέν αναλυτικό υπόμνημά του, είναι επαρκές.

Στη βάση όλων των παραπάνω, αξιολογώ απολύτως θετικά το έργο, κατά τα επιμέρους στοιχεία του και ως σύνολο, του κυρίου Κωνσταντίνου Γ. ΒΛΑΧΟΥ, υποψήφιου για τη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή, του Τομέα Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας του Δικαίου με γνωστικό αντικείμενο «Ιστορία Ελληνικού και Ρωμαϊκού Δικαίου»

Ιωάννινα, 25 Νοεμβρίου 2015

Ιωάννης Ε. ΤΖΑΜΤΖΗΣ

Δρ Νομικής-Ιστορία του Δικαίου και των Θεσμών- του Πανεπιστημίου PARIS 2
Αναπληρωτής Καθηγητής Ρωμαϊκής Ιστορίας
στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων